

نشانی غلط ثبت سفارش

یکی از جرائم مالک گروه دبش عدم رفع تعهد ارزی است؛ یعنی شرکت‌های گروه دبش به مقدار ارزی که گرفته‌اند، کالا وارد کشور نکرده‌اند.

اگر واردکننده در مهلتی بانک مرکزی تعیین می‌کند، واردات را انجام ندهد؛ بانک عامل از عدم رفع تعهد ارزی مطلع می‌شود. بانک عامل باید عدم رفع تعهد ارزی واردکننده را به بانک مرکزی اطلاع دهد و از واردکننده شکایت کند تا از محل وثایق واردکننده ارز دریافت شده بازگردانده شود. همچنین بانک‌ها موظفند که اگر عدم رفع تعهد ارزی یک واردکننده بیش از ۱۰٪ برسد، همه خدمات بانکی (از جمله فروش ارز) به وی را متوقف کنند تا عدم رفع تعهد ارزی افزایش نیابد.

فرایند واردت ۵ مرحله دارد که به ترتیب عبارتند از: ثبت سفارش، تخصیص ارز، تأمین ارز، ترخیص کالا و تعهد ارزی. طبق قوانین و مقررات اطلاع از عدم رفع تعهد ارزی، جلوگیری و پیشگیری از آن باید در مراحل بعد از ثبت سفارش انجام شود؛ اما به طور مدام درباره ثبت سفارش و جوازهای تأسیس صحبت می‌شود!

طبق مصوبات هیات مقررات‌زدایی، عوامل بازدارنده عدم رفع تعهد ارزی در مرحله ثبت سفارش کنترل نمی‌شوند. کنترل ذی‌نفع واحد (یکی بودن مالکیت شرکت‌های واردکننده) و عدم رفع تعهد ارزی (بابت ارزهایی که واردکننده قبلاً دریافت کرده) در شرایط و مدارک صدور جواز تأسیس و ثبت سفارش نیست؛ اما طبق مقررات ارزی، این کنترل‌ها در چند نوبت در فرایند تخصیص ارز و تأمین ارز توسط بانک مرکزی و بانک‌های عامل باید انجام شوند. علاوه بر این کنترل‌ها، بانک‌ها باید از واردکننده «تعهد واردات» و «وثیقه» بگیرند، اما دریافت تعهد و وثیقه در مرحله ثبت سفارش، تخلف است!

جوازهای تأسیس و ثبت سفارش ماشین‌آلات شرکت‌های گروه دبش در اداره کل صمت استان البرز و طبق قوانین و مقررات صادر شده است. مجوزهای کسب‌وکار (از جمله جواز تأسیس و ثبت سفارش) به لحاظ قانونی و منطقی علت و مقدمه تخلفات و جرم‌های احتمالی دارنده مجوز نیستند. اگر قرار باشد صادرکننده مجوز کسب‌وکار آن‌هم بالاترین مقام آن سازمان در تخلفات و جرایم احتمالی دریافت‌کنندگان مجوز معاونت داشته باشد؛ بسیاری از مسئولان کشور، متخلف و مجرم هستند! نسبت ثبت سفارش با عدم رفع تعهد ارزی شبیه نسبت ثبت شرکت و کلاهبرداری است. اگر شرکتی کلاهبرداری کند می‌توان گفت که رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک هم مجرم است؟ با این استدلال که اگر شخص کلاهبردار نمی‌توانست شرکت ثبت کند، نمی‌توانست با آن شرکت کلاهبرداری کند!

رویکرد قوانین و مقررات حاکم، تسهیل محیط کسب‌وکار و صدور مجوزها است؛ اما تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار به معنای تسهیل سوءاستفاده از مجوزها نیست. در موقعیت‌هایی که منفعتی به دارنده مجوز داده می‌شود، باید در آن مقطع «تضامین و تعهدات» لازم اخذ شود. همچنین اگر دارنده مجوز مرتکب تخلفات و جرم‌هایی شود، با اعلام مراجع ذی‌صلاح محدودیت‌های لازم در مجوزهای شخص متخلف یا مجرم اعمال خواهد شد.

طبق قانون پولی و بانکی کشور «نظارت بر معاملات ارزی» به عهده بانک مرکزی است. بانک مرکزی و هیچ یک از دستگاه‌های نظارتی هشدار یا گزارشی از تخلفات یا جرائم شرکت‌های گروه دبش به وزارت صمت نداده بودند تا از ثبت

سفارش واردات ماشین‌آلات شرکت‌های گروه دبش جلوگیری شود. بانک مرکزی اولین بار عدم ایفای تعهد ارزی ۵ شرکت از گروه دبش را در ۱۱ مرداد ۱۴۰۲ (۳ ماه بعد از پایان مسئولیت فاطمی‌امین در وزارت صمت) به وزارت صمت اطلاع داده است. ثبت سفارش حق مکاتبه نبوده و تکلیفی برای بانک مرکزی در تخصیص و تأمین ارز ایجاد نمی‌کند. بانک‌ها و بانک مرکزی پس از اطلاع از عدم رفع تعهد ارزی می‌توانستند تخصیص و تأمین ارز این شرکت‌ها را متوقف کنند و نیازی به اطلاع به وزارت صمت برای جلوگیری از ثبت سفارش نبود!

اگر قوانین و مقررات ارزی به‌درستی اجرا می‌شد، جرائم ارزی به حداقل رسیده و قابل جبران بود؛ اما موضوع به «ثبت سفارش» کشانده شده است. درحالی‌که نه‌تنها ثبت سفارش علت و مقدمه رفع تعهد ارزی نیست، بلکه ثبت سفارش در هیچ قانونی جرم محسوب نشده و مصداق قانون مجازات اخلاص گران در نظام اقتصادی کشور نیست که سکوت یا عدم جلوگیری از آن، معاونت در اخلاص در نظام اقتصادی کشور محسوب شود!

با «انتقال به عقب» بر ثبت سفارش‌ها تمرکز شده و سپس به «انتقال به بالا»، مسئولیت ثبت سفارش‌ها بر عهده وزیر گذاشته شده است. وزیر وقت صمت به‌خاطر اینکه در اداره کل صمت استان البرز، ثبت سفارش واردات ماشین‌آلات شرکت‌های گروه دبش تأیید شده است، به «معاونت در اخلاص در نظام اقتصادی کشور» محکوم شده است.

استدلال شده که وزیر از ثبت سفارش‌های شرکت‌های گروه دبش مطلع بوده است و با سکوت خود در جرائم مالک شرکت‌های گروه دبش معاونت کرده است؛ اما این استدلال غلط است. اول اینکه جرم مالک شرکت‌های گروه دبش عدم رفع تعهد ارزی است نه ثبت سفارش؛ دوم اینکه با اطلاعات ثبت سفارش، جرائم احتمالی در عدم رفع تعهد ارزی قابل‌شناسایی نیست.

با داشبورد مدیریتی وزیر صمت، امکان اطلاع از تخلفات و جرائم ارزی وجود ندارد؛ زیرا:

۱. داده‌های تجمیعی: داشبورد وزیر صمت نموداری بوده و شامل «نمودار روند ثبت سفارش» به‌صورت ماهانه و تجمعی (همه واردکنندگان و همه کالاها) است. داشبورد وزیر، راهبردی است و شامل جزئیات کارشناسی نیست.
۲. مشخص نبودن مالکیت شرکت‌های گروه دبش: ۸ شرکت گروه دبش برای واردات ماشین‌آلات ثبت سفارش کرده بودند. طبق مقررات برای ثبت سفارش یکی بودن مالکیت واردکنندگان نباید کنترل شود و وزارت صمت اطلاعات سهام‌داران شرکت‌ها را ندارد، تا رفتار جمعی آنها قابل تحلیل باشد.
۳. کنترل تعهدات ارزی توسط بانک مرکزی برای نهایی‌شدن ثبت سفارش: بانک مرکزی مرحله نهایی ثبت سفارش را در اختیار گرفته تا برخی کنترل‌ها از جمله «رفع تعهد ارزی» را انجام دهد. یعنی بدون تأیید بانک مرکزی ثبت سفارش صادر نمی‌شود. اطلاعات ثبت سفارش‌ها که در داشبورد وزیر نشان داده می‌شود، پس از کنترل بانک مرکزی بوده و به معنای رفع تعهد ارزی واردکننده است!

ده‌ها نفر از مدیران و کارشناسان وزارت صمت، سازمان بازرسی، وزارت اطلاعات و سازمان اطلاعاتت سپاه به اطلاعات ثبت سفارش (با جزئیات بیشتری از داشبورد وزیر) دسترسی داشته‌اند؛ اگر امکان اطلاع از وقوع جرائم ارزی با اطلاعات ثبت سفارش‌ها وجود داشت، چرا آنها سکوت کردند؟ پاسخ این است که با اطلاعات ثبت سفارش‌ها، امکان تشخیص جرائم ارزی وجود ندارد!

هر چند ثبت سفارش ربطی به عدم رفع تعهد ارزی ندارد؛ اما با تمرکز بر ثبت سفارش، اطلاعات و استدلال‌های غلطی برای برجسته کردن ثبت سفارش‌ها ارائه می‌شود؛ به عنوان نمونه:

- گفته شده که «فاطمی امین بیش از ۱ میلیارد و ۲۴۴ میلیون دلار ثبت سفارش دبش را تأیید کرد.» سند این ادعا کجاست؟ در وزارت صمت درخواست‌های ثبت سفارش به طور الکترونیکی کنترل شده و در مواردی که نیاز به بررسی کارشناسی داشته باشد توسط کارشناسان اداره کل استان محل استقرار واردکننده بررسی می‌شوند و بعد از احراز شرایط، ثبت سفارش تأیید اولیه می‌شود. پس از تأیید اولیه، بانک مرکزی کنترل‌های نهایی (از جمله تعهدات ارزی) را انجام می‌دهد. آخرین مرحله ثبت سفارش، صدور کد ۸ رقمی توسط بانک مرکزی است. وزیر، مدیران و کارشناسان ستاد وزارت صمت، نقشی در بررسی و تأیید ثبت سفارش‌ها ندارند. فاطمی امین هیچ اقدام و توصیه‌ای برای ثبت سفارش‌های شرکت‌های گروه دبش نداشته است. تأیید ثبت سفارش‌های دبش توسط وزیر وقت صمت کذب محض است؛ اصلاً منطقی نیست! در هر سال ده‌ها هزار واردکننده برای واردات ۵۰۰۰ نوع کالا، حدود ۱۵۰ هزار ثبت سفارش در وزارت صمت ثبت می‌کنند؛ آیا وزیر صمت می‌تواند کار تأیید ثبت سفارش‌ها را انجام دهد؟!

- بازپرس محترم، میزان ثبت سفارش واردات ماشین‌آلات ۸ شرکت گروه دبش در طول ۵ سال (از سال ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۱) به تفکیک تعداد روز مسئولیت وزرا در طول این ۵ سال محاسبه کرده و از اینکه در سال ۱۳۹۶ میزان ثبت سفارش مجموع این شرکت‌ها کم بوده نتیجه گرفته که در سال ۱۴۰۱ سوء مدیریت رخ داده است! اول اینکه ذی‌نفع واحد (یکی بودن مالکیت) شرکت‌های گروه دبش معلوم نبود که رفتار تجمعی آنها قابل بررسی باشد؛ دوم اینکه مقایسه مجموع ثبت سفارش ۸ شرکت در طول ۵ سال غیرمنطقی است. یک شرکت هر سال سرمایه‌گذاری نمی‌کند! شرکت‌ها در چند سال سرمایه‌گذاری بالایی برای راه‌اندازی خط تولید انجام داده و در سال‌های بعدی سرمایه‌گذاری مختصری دارند. شرکت‌هایی که در سال ۱۳۹۶ در حال راه‌اندازی بوده‌اند در سال ۱۴۰۱ سرمایه‌گذاری اندکی داشته‌اند؛ شرکت‌هایی که در سال ۱۴۰۶ راه‌اندازی خواهند شد در سال ۱۴۰۱ سرمایه‌گذاری نکرده‌اند! هزاران شرکت وجود دارند که در دوره مسئولیت وزرای قبلی و بعدی برای واردات ماشین‌آلات ثبت سفارش زیادی داشته‌اند یا خواهند داشت و در دوره وزارت فاطمی امین ثبت سفارش نکرده‌اند! آیا با مقدار تجمعی سرمایه‌گذاری چند شرکت در طول چند سال می‌توان تخلفی کشف کرد!

جالب است که یکی از جرم‌های مالک گروه دبش عدم رفع تعهد ارزی است و بیش از ۲ میلیارد دلار از عدم رفع تعهد ارزی شرکت‌های دبش در ۳ بانک (و آن هم عمدتاً در یکی از شعب آن بانک‌ها) رخ داده است؛ اما برای عدم رفع تعهد ارزی هیچ فردی در این بانک‌ها متهم نشده است! آیا یعنی هیچ فردی در این بانک‌ها، از عدم رفع تعهد ارزی مطلع نشده است تا متهم به سکوت و عدم جلوگیری از جرائم ارزی شود؟ البته در یکی از این ۳ بانک، چند نفر فقط برای وام‌های ریالی شرکت‌های دبش متهم شده‌اند و در ۲ بانک دیگر هیچ فردی متهم نشده است! درحالی‌که مسئله اصلی «عدم رفع تعهد ارزی» است. با اطلاعات ثبت سفارش نمی‌توان از عدم رفع تعهد ارزی مطلع شده و یا از آن جلوگیری کرد! برخی از نکات مهم که گویای جایگاه «ثبت سفارش» در فرایند واردات و تأثیر آن در تعهد ارزی در پیوست بیان شده است.

پیوست

فرایند واردات

فرایند واردات شامل ۵ مرحله «ثبت سفارش، تخصیص ارز، تأمین ارز، ترخیص کالا و تعهد ارزی» است. ثبت سفارش مجوز کسب و کار بوده و به لحاظ قوانین و مقررات و ماهیت عملیاتی کاملاً متمایز از مراحل بعدی است.

در قوانین و مقررات صدور مجوزهای کسب و کار تسهیل شده و کنترل تخلفات ارزی (شامل نقاط کنترل، مسئولیت‌های تشخیص و جلوگیری از عدم رفع تعهد ارزی و روش‌های جبران خسارت) در مراحل «تخصیص ارز، تأمین ارز و تعهد ارزی» پیش‌بینی شده است.

معنای عدم رفع تعهد ارزی

یکی از اتهامات مالک شرکت‌های گروه دبش «عدم رفع تعهد ارزی» است. عدم رفع تعهد ارزی در واردات به این معنی است که «واردکننده معادل ارزی که دریافت کرده، در مهلت مقرر کالا وارد کشور نکرده باشد»
وقتی واردکننده ارز را دریافت می‌کند، بانک عامل باید تاریخ حواله ارزی را ثبت کند. پس از این تاریخ، واردکننده متعهد ارزی می‌شود، یعنی متعهد می‌شود که به مقدار ارزی که دریافت کرده در مدتی که توسط بانک مرکزی تعیین شده است، کالای مورد نظر را وارد کشور نماید. واردکننده پس ورود و ترخیص از گمرک، ترخیص کالا را به بانک عامل اعلام کرده و به مقدار ارزش کالای وارد شده (که توسط گمرک تعیین می‌شود) تعهد ارزی واردکننده رفع می‌شود.
اگر واردکننده در مهلت مقرر به مقدار ارزی که دریافت کرده، کالا وارد نکند، «عدم رفع تعهد ارزی» رخ می‌دهد.

روش اطلاع و جلوگیری از عدم رفع تعهد ارزی

در آخرین مرحله واردات (مرحله تعهد ارزی) بانک عامل با ثبت تاریخ حواله ارزی، زمان آغاز تعهد ارزی را ثبت می‌کند، اگر کالا در مهلت مقرر از گمرک ترخیص نشده و به بانک اعلام نشود، بانک از عدم رفع تعهد ارزی مطلع می‌شود و طبق مقررات بانک مرکزی باید این اقدامات را انجام دهد:

۱. عدم سکوت: «عدم رفع تعهد ارزی» را در «سامانه رفع تعهد ارزی» ثبت کند و به بانک مرکزی اطلاع دهد.
 ۲. جلوگیری از افزایش تعهد: اگر عدم رفع تعهد ارزی بیش از ۱۰٪ شود، کلیه خدمات بانکی از جمله فروش ارز به واردکننده را متوقف کند.
 ۳. جبران خسارت: از واردکننده شکایت کرده و از محل وثایق دریافتی، خسارت ایجاد شده را جبران نماید.
- بانک مرکزی «سامانه رفع تعهد ارزی واردکنندگان» را برای مدیریت تعهدات ارزی، از سال ۱۳۹۴ راه‌اندازی کرده است.

روش پیشگیری و جبران عدم رفع تعهد ارزی

- برای پیشگیری از عدم رفع تعهدات ارزی، این اقدامات باید در مرحله‌های «تخصیص ارز و تأمین ارز» انجام شوند:
۱. سابقه رفع تعهد ارزی (بایت ارزی که واردکننده قبلاً دریافت کرده) و ذی‌نفع واحد واردکننده در «مرحله تخصیص ارز» توسط بانک مرکزی کنترل شوند.
 ۲. بعد از صدور مجوز تخصیص ارز توسط بانک مرکزی، واردکننده به بانک عامل مراجعه می‌کند. بانک‌ها قبل از خرید ارز (توسط واردکننده) باید این وظایف را انجام دهند: اعتبارسنجی، کنترل رفع تعهد ارزی، کنترل ذی‌نفع واحد، دریافت وثایق و تضامین کافی از متقاضی، دریافت تعهدنامه واردات طبق قسمت د، بند ۳-۱ بخش هفتم مجموعه مقررات ارزی، اگر واردکننده به مقدار ارزی که دریافت کرده، کالا وارد کشور نکند، «رفع تعهد ارزی منوط به استرداد عین ارز توسط واردکننده خواهد بود.»
- برای اطمینان از واردات به‌موقع کالا یا بازگشت ارز مازاد، بانک‌های عامل باید وثایق کافی از واردکننده بگیرند. طبق بند ۱۶ بخش اول مجموعه مقررات ارزی، بانک عامل موظف است «با تشخیص و مسئولیت خود و باتوجه به اهلیت و توان اعتباری متقاضی و حسب اعتبارسنجی صورت پذیرفته، وثایق و تضامین کافی از وی اخذ نماید؛ وثایق مأخوذه باید معتبر، سهل‌البیع، قابل انتقال قانونی، از درجه نقدشوندگی بالا برخوردار و بلامعارض باشند تا در صورت عدم ایفای تعهدات، حقوق بانک مرکزی و آن مؤسسه اعتباری در حداقل زمان ممکن استیفا شود.»

ماهیت ثبت سفارش

شرایط و مدارک صدور مجوزهای کسب‌وکار (از جمله جواز تأسیس و ثبت سفارش) را هیات مقررات‌زدایی (مستقر در وزارت امور اقتصادی و دارایی) تعیین می‌کند. دریافت مدارک مازاد بر مصوبات هیات مقررات‌زدایی (از جمله دریافت طرح

توجیه اقتصادی) ممنوع است، تأخیر در صدور مجوز تخلف محسوب می‌شود و عدم صدور مجوز به دلیل اشباع بازار (بیش از نیاز کشور بودن)، اخلال در رقابت محسوب می‌شود.

ممکن است گفته شود که اگر در استان البرز برای شرکت‌های گروه دبش ثبت سفارش واردات ماشین‌آلات انجام نمی‌شد، این شرکت‌ها نمی‌توانستند ارز دریافت کنند؛ پاسخ این ابهام به طور خلاصه چنین است:

۱. طبق مصوبات هیات مقررات‌زدایی، کنترل ذی‌نفع واحد (یکی بودن مالکیت شرکت‌های واردکننده) و عدم رفع تعهد ارزی و همچنین دریافت تعهد واردات و وثیقه در شرایط و مدارک صدور ثبت سفارش نیست.

۲. بانک مرکزی مرحله نهایی ثبت سفارش را در اختیار گرفته تا برخی کنترل‌ها از جمله «رفع تعهد ارزی» را انجام دهد. بدون تأیید بانک مرکزی ثبت سفارش صادر نمی‌شود! (مکاتبه شماره ۰۳/۱۷۶۶۱۹ مورخ ۱۴۰۳/۰۷/۲۸ معاون محترم ارزی بانک مرکزی)

۳. ثبت سفارش حق مکتسبه نبوده و تکلیفی برای بانک مرکزی در تخصیص و تأمین ارز ایجاد نمی‌کند. طبق تبصره بند ۱۱ بخش اول مجموعه مقررات ارزی «تخصیص ارز و حتی پرداخت یا مسدود نمودن وجه ریالی برای خرید ارز توسط واردکننده، تعهدی برای بانک مرکزی جهت تأمین ارز ایجاد نخواهد کرد.»

۴. بانک مرکزی و بانک‌های عامل می‌توانند بعد از اطلاع از عدم رفع تعهد ارزی، تخصیص و دریافت ارز را متوقف کنند.

۵. بلافاصله بعد از ثبت سفارش، در مرحله تخصیص ارز و در مراحل بعدی تا تأمین ارز، ذی‌نفع واحد و عدم رفع تعهد ارزی توسط بانک‌ها باید کنترل شود؛ به لحاظ منطقی نیز، باید کنترل ضوابط در آخرین مراحل قبل از پرداخت ارز انجام شود تا آخرین وضعیت عدم رفع تعهد ارزی ملاک قرار گیرد.

۶. مجوزهای کسبوکار (از جمله ثبت سفارش) به لحاظ قانونی و منطقی مقدمه تخلفات و جرم‌های احتمالی دارنده مجوز نیستند. اگر قرار باشد صادرکننده مجوز کسبوکار آن‌هم بالاترین مقام آن سازمان در تخلفات و جرایم احتمالی دریافت‌کنندگان مجوز معاونت داشته باشد؛ بسیاری از مسئولان کشور، متخلف و مجرم هستند!

در قوانین و مقررات هیچ محدودیتی در صدور جواز تأسیس و ثبت سفارش برای جلوگیری و جبران خسارت عدم رفع تعهد ارزی و قاچاق ارز ایجاد نشده است. رویکرد قوانین و مقررات حاکم، تسهیل محیط کسبوکار و نباید با احتمال سوءاستفاده، صدور مجوزهای کسبوکار محدود شود؛ اما تسهیل صدور مجوزهای کسبوکار به معنای تسهیل سوءاستفاده از مجوزها نیست، ۲ روش برای جلوگیری از سوءاستفاده از مجوزها وجود دارد:

۱. دریافت تضمین‌ها و تعهدات: در موقعیت‌هایی که منفعتی به دارنده مجوز داده می‌شود، باید در آن مقطع «تضامین و تعهدات» لازم اخذ شود. به‌عنوان مثال، اگر دارنده جواز تأسیس خواهان وام باشد، باید قبل از پرداخت وام وثیقه از او گرفته شود؛ و اگر دارنده ثبت سفارش می‌خواهد ارز برای واردات دریافت کند، باید پیش از خرید ارز، ضمانت و تعهد واردات اخذ شود.

۲. تعلیق یا ابطال مجوزها در صورت نقض قوانین و مقررات: اگر یک کسبوکار مرتکب تخلفات و جرم‌هایی شود، با اعلام مراجع ذی‌صلاح محدودیت‌های لازم در مجوزهای کسبوکار اعمال خواهد شد. به‌عنوان مثال اگر

واردکننده‌ای رفع تعهد ارزی نکرده باشد، پس از اعلام بانک مرکزی، کارت بازرگانی آن واردکننده تعلیق یا ابطال می‌شود تا دیگر نتواند ثبت سفارش داشته باشد.

ثبت سفارش ماشین‌آلات

ثبت سفارش ماشین‌آلات بر اساس جواز تأسیس و پیشرفت سرمایه‌گذاری صادر می‌شود. دارندگان جواز تأسیس پس از رسیدن به پیشرفت ۳۵ درصد، می‌توانند برای واردات ماشین‌آلات خط تولید درخواست ثبت سفارش بدهند. برای ثبت سفارش ماشین‌آلات معیارهایی مانند سرانه مصرف (که برای کالاهای مصرفی موضوعیت دارد) یا تعیین سقف موضوعیت ندارد. هیچ رانت و امتیاز ویژه‌ای در صدور جواز تأسیس و ثبت سفارش ماشین‌آلات به شرکت‌های دیش داده نشده است؛ همه اشخاص دارای شرایط، می‌توانستند مانند شرکت‌های گروه دیش جواز تأسیس گرفته و پس از پیشرفت طرح سرمایه‌گذاری، برای واردات ماشین‌آلات مجوز ثبت سفارش دریافت کنند.

همه جوازهای تأسیس و ثبت سفارش ماشین‌آلات شرکت‌های گروه دیش در اداره کل صمت استان البرز و طبق قوانین و مقررات صادر شده است؛ هرچند در فرض وقوع تخلف در صدور جواز تأسیس و ثبت سفارش، این امور علت وقوع جرائم ارزی نیستند.

هیچ یک از سازمان‌های نظارتی از جمله سازمان بازرسی (که نمایندگان آن در ساختمان اداره کل استان البرز مستقر بوده‌اند)، هشدار یا گزارشی از تخلف در صدور مجوزهای کسب‌وکار برای شرکت‌های گروه دیش در سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ نداده‌اند. بررسی و گزارش حراست وزارت صنعت، معدن و تجارت در تابستان ۱۴۰۳ (نامه شماره ۱۴۰۳/۲۴۷۳/۱۰۰ مورخ ۱۴۰۳/۴/۱۸ رئیس مرکز حراست به مدیرکل حقوقی وزارت صمت) نیز گویای عدم تخلف در صدور جواز تأسیس و پیشرفت بیش از ۳۵٪ در جوازهایی است که برای آنها ثبت سفارش واردات ماشین‌آلات انجام شده است.

فرایند صدور ثبت سفارش و روش‌های نظارت

فرایند ثبت سفارش با ثبت درخواست توسط واردکننده آغاز می‌شود. در وزارت صمت درخواست‌های ثبت سفارش به طور الکترونیکی کنترل شده و در مواردی که نیاز به بررسی کارشناسی داشته باشد توسط کارشناسان اداره کل استان محل استقرار واردکننده بررسی می‌شوند و در صورت احراز شرایط، ثبت سفارش تأیید اولیه می‌شود. پس از تأیید اولیه اداره کل استان، بانک مرکزی کنترل‌های نهایی (از جمله تعهدات ارزی) را انجام می‌دهد. آخرین مرحله ثبت سفارش، صدور کد ۸ رقمی توسط بانک مرکزی است. به بیان دیگر، ثبت سفارش‌ها بعد از تأیید بانک مرکزی نهایی می‌شوند. پس از نهایی‌شدن ثبت سفارش، واردکننده از بانک مرکزی درخواست «تخصیص ارز» می‌کند.

وزیر، مدیران و کارشناسان ستاد وزارت صمت، نقشی در بررسی و تأیید ثبت سفارش‌ها ندارند. نظارت بر عملکرد استان‌ها در ثبت سفارش پسینی بوده و از ۴ طریق انجام می‌شود:

الف) نظارت بر هریک از ثبت سفارش‌ها: طبق بند ۷-۶ دستورالعمل «چگونگی بررسی درخواست‌های ثبت سفارش» دفاتر تخصصی در ستاد وزارت صمت موظف‌اند «در صورت مشاهده تخلف مراتب را جهت رسیدگی و برخورد قانونی به مراجع

ذی صلاح اعلام نمایند.» دفاتر تخصصی تحت نظر معاونان وزیر هستند. علاوه بر دفاتر تخصصی «دفتر حراست» و «دفتر بازرسی» وزارت صمت نیز مسئول نظارت بر عملکرد واحدهای سازمانی (از جمله اداره کل استان) هستند.

ب) نظارت بر روند ثبت سفارش‌ها: در این سازوکار، روند کلی ثبت سفارش‌ها با تحلیل داده‌های کلان در سطح ملی در راستای نظارت بر توزیع ارز کنترل می‌شود. این کار توسط «کمیته ماده سه» (که بر اساس مصوبه شورای عالی هماهنگی اقتصادی تشکیل شده است) انجام می‌شود. کمیته ماده سه به طور مستمر روند ثبت سفارش‌ها را بررسی و تصمیمات لازم را اتخاذ کرده است.

ج) نظارت سازمان‌های نظارتی: علاوه بر نظارت‌های داخلی، سازمان‌های تخصصی نظارتی (وزارت اطلاعات، سازمان اطلاعات سپاه و سازمان بازرسی) به اطلاعات ثبت سفارش در سامانه جامع تجارت دسترسی داشته و نظارت می‌کنند.

د) نظارت عالی و وزیر: نظارت عالی و وزیر از طریق داشبورد مدیریتی و مطالعه صورت‌جلسات کمیته ماده سه انجام می‌شود. است. داشبورد وزیر، روند ماهانه ثبت سفارش‌ها (به صورت تجمیعی) بوده و وزیر حجم کل ثبت سفارش‌ها را کنترل می‌کند؛ علاوه بر این وزیر رونوشت صورت‌جلسات کمیته ماده سه را دریافت و بررسی می‌کند.

نکات مهم درباره نظارت بر ثبت سفارش‌ها عبارت‌اند از:

۱. هیچ یک از اشخاص مسئول کشف تخلف در وزارت صمت و سازمان‌های نظارتی (از جمله سازمان بازرسی، وزارت اطلاعات، سازمان اطلاعات سپاه) گزارشی از تخلف در صدور جواز تأسیس و ثبت سفارش برای شرکت‌های گروه دبش به وزیر وقت صمت ارائه نداده‌اند. شایان ذکر است که سازمان بازرسی در ساختمان اداره کل صمت البرز مستقر بوده است.

۲. در بررسی‌های دفاتر تخصصی وزارت صمت و «کارگروه ماده سه» روند غیرمعمول در ثبت سفارش ماشین‌آلات (از جمله ماشین‌آلات چاپ و بسته‌بندی) شناسایی و گزارش نشده است.

۳. وزیر نمی‌تواند شخصاً فعالیت‌های ۱۶۰۰۰ نفر از کارکنان وزارت صمت و همه مجوزهای صادر شده را بررسی و کنترل کند؛ وزیر نمی‌تواند حدود ۱۵۰ هزار ثبت سفارش در ۵۰۰۰ نوع کالا (ردیف تعرفه) که توسط ده‌ها هزار واردکننده، وارد می‌شوند را خودش بررسی کند؛ به لحاظ قانونی و منطقی وزیر نباید و نمی‌تواند وارد جزئیات شود. کشف تخلف و جرم وظیفه وزیر نیست.

مدیریت توزیع ارز

شورای عالی هماهنگی اقتصادی در سال ۱۳۹۷ مصوبه‌ای در موضوعات ارزی (شامل مفادی مانند الزام به عرضه ارز توسط صادرکنندگان، منابع و مصارف ارزی، اجازه ورود اسکناس ارز و اختیارات بانک مرکزی در مدیریت بازار ارز) داشته است. برای مدیریت توزیع ارز «کمیته ماده سه» بر اساس این مصوبه در سازمان توسعه تجارت (که یکی از سازمان‌های وزارت صمت است) تشکیل شد. این کمیته ۲۷ جلسه از بهمن ۱۴۰۰ تا اردیبهشت ۱۴۰۲ برگزار کرده و به طور مستمر ثبت سفارش‌ها را بررسی و تصمیمات لازم را اتخاذ کرده است. جلسات این کارگروه با دعوت از معاون دادستان کل کشور، معاون اقتصادی وزارت اطلاعات، معاون اقتصادی سازمان اطلاعات سپاه، معاون وزیر دادگستری و رئیس سازمان تعزیرات حکومتی، معاون

بانک مرکزی، معاون گمرک و سایر دستگاه‌های اجرایی مرتبط تشکیل شده و صورت‌جلسات کارگروه برای همه اعضا ارسال شده است.

یک نمونه از تصمیمات اتخاذ شده در سال ۱۴۰۱ برای مدیریت توزیع ارز، تعلیق بخشی از ثبت سفارش‌های گوشی تلفن همراه بود. پس از تحلیل ثبت سفارش‌ها در یکی از جلسات کمیته ماده سه، مشخص شد که ثبت سفارش برای واردات گوشی تلفن همراه بیش از نیاز کشور انجام شده است. پس از این گزارش، سازمان توسعه تجارت با هماهنگی بانک مرکزی بخشی از ثبت سفارش‌های گوشی تلفن همراه را تعلیق کرد. در نتیجه این اقدام سازمان توسعه تجارت، مصارف ارزی برای واردات گوشی تلفن همراه حدود ۱.۳ میلیارد دلار کاهش یافت. البته گوشی تلفن همراه کالایی مصرفی بوده و معیار مصرف سرانه برای کنترل ثبت سفارش‌ها قابل استفاده است؛ اما نیاز به واردات ماشین‌آلات بر اساس جواز تأسیس تعیین می‌شود نه نیاز مصرف سرانه؛ سرمایه‌گذاری و واردات ماشین‌آلات به لحاظ قانونی و منطقی نباید به مصارف داخلی محدود شود؛ صادرات صنعتی کشور که حجم بالایی دارند، با بهره‌برداری از ظرفیت‌های بیش از نیاز کشور انجام می‌شوند.

برخی از نکات مهم درباره مصوبه شورای عالی هماهنگی اقتصادی عبارت‌اند از:

۱. موضوع ماده ۲ و ۳ این مصوبه، توازن منابع و مصارف ارزی است. در این مصوبه مسئولیتی برای نظارت بر معاملات ارزی، شناسایی و جلوگیری از عدم رفع تعهدات ارزی و قاچاق ارز برای وزارتخانه‌ها تعیین نشده است.

۲. مدیریت موضوعات ارزی فراتر از کمیته‌های پیش‌بینی شده در این مصوبه بوده و در سطح بالاتر در دستور کار ستاد مقابله با تحریم و جلسات ارزی به ریاست معاون اول محترم رئیس‌جمهور قرار داشت.

۳. برای مدیریت توزیع ارز از دو ابزار می‌توان استفاده کرد: تعیین ضوابط ثبت سفارش، نظارت بر روند ثبت سفارش‌ها. ضوابط ثبت سفارش بر اساس مصوبات هیات وزیران و هیات مقررات‌زدایی برای انواع کالاها (مصرفی، مواد اولیه و ماشین‌آلات) تعیین شده است. نظارت بر روند ثبت سفارش‌ها بر اساس این ضوابط توسط کمیته ماده سه انجام شده است.

۴. در این مصوبه هفت وزارتخانه و سازمان مسئولیت مشترک برای تصمیم‌گیری در مصارف ارزی دارند.

۵. عملکرد مورد انتظار در ماده ۲ و ۳ (توازن منابع و مصارف ارزی) در سال ۱۴۰۱ محقق شده است. منابع ارزی پیش‌بینی شده توسط بانک مرکزی ۵۶۶ میلیارد دلار بوده است و مصارف نیز به حدود ۵۷ میلیارد دلار رسیده است؛ تراز پرداخت‌های خارجی کشور در سال ۱۴۰۱ نیز مثبت بوده و کل منابع ارزی کشور ۱۴ میلیارد دلار بیشتر از کل مصارف ارزی کشور بوده است. درحالی‌که منابع ارزی اعلام شده توسط بانک مرکزی برای سال ۱۴۰۰ حدود ۳۷ میلیارد دلار بوده؛ اما مصارف به ۴۸.۵ میلیارد دلار رسید. مشکلات ارزی در سال ۱۴۰۱ به علت ساختار معیوب بازار ارز بوده است.

عدم امکان شناسایی جرائم ارزی با اطلاعات ثبت سفارش

کاربرد اطلاعات ثبت سفارش، اطلاع و کنترل حجم کل مصارف ارزی است. با اطلاعات ثبت سفارش، جرائم ارزی قابل شناسایی نیست؛ به طریق اولی با داشبورد مدیریتی وزیر صمت، مطلع شدن از جرائم ارزی امکان پذیر نیست، زیرا:

۱. داده‌های تجمیعی: داشبورد وزیر صمت نموداری بوده و شامل «نمودار روند ثبت سفارش» به صورت ماهانه و تجمعی (همه واردکنندگان و همه کالاها) است. داشبورد وزیر صمت، کلان و مدیریتی است و شامل جزئیات کارشناسی نیست.

۲. مشخص نبودن ذی‌نفع واحد: باتوجه به اینکه «کنترل ذی‌نفع واحد» برای ثبت سفارش نباید انجام شود و وزارت صمت اطلاعات سهام‌داران شرکت‌ها را ندارد، ذی‌نفع واحد بودن شرکت‌های گروه دبش برای وزارت صمت به طور سیستمی قابل تشخیص نبوده تا رفتار جمعی آنها قابل تحلیل باشد. در داشبوردهای ثبت سفارش، امکان گزارش‌گیری بر اساس مالکیت شرکت‌ها وجود ندارد.

۳. کنترل تعهدات ارزی برای نهایی‌شدن ثبت سفارش: بدون تأیید بانک مرکزی ثبت سفارش صادر نمی‌شود. بانک مرکزی قبل از صدور ثبت سفارش، برخی کنترل‌ها از جمله «رفع تعهد ارزی» را انجام دهد؛ بنابراین اطلاعات ثبت سفارش‌ها که در داشبورد وزیر نشان داده می‌شود، پس از کنترل بانک مرکزی بوده و به معنای رفع تعهد ارزی واردکننده است!

ده‌ها نفر از مدیران و کارشناسان وزارت صمت و سازمان‌های نظارتی به اطلاعات ثبت سفارش (با جزئیات بیشتری از داشبورد وزیر) دسترسی داشته‌اند؛ اگر امکان اطلاع از وقوع جرائم ارزی با اطلاعات ثبت سفارش‌ها وجود داشت، چرا آنها سکوت کردند؟ پاسخ این است که با اطلاعات ثبت سفارش‌ها، امکان تشخیص جرائم ارزی وجود ندارد!

در واقع در ابتدا جرائم ارزی شرکت‌های گروه دبش (البته دیر هنگام) کشف شده و سپس با انجام فعالیت‌های اطلاعاتی توسط وزارت اطلاعات، شرکت‌های گروه دبش شناسایی شدند. به بیان دیگر تخلفی در ثبت سفارش‌ها رخ نداده بود که با ردیابی آنها، جرائم ارزی قابل شناسایی باشند؛ ابتدا با تخلفاتی که در عدم رفع تعهد ارزی رخ داده بود، مالک گروه دبش در کانون توجه قرار گرفته و به تدریج شرکت‌های این گروه شناسایی و مقادیر ثبت سفارش این شرکت‌ها تجمیع شد. نکات مهم درباره ثبت سفارش‌های شرکت‌های گروه دبش عبارت‌اند از:

۱. ثبت سفارش واردات ماشین‌آلات توسط ۸ شرکت انجام شده است که مالکیت یکسان این شرکت‌ها معلوم نبوده است تا مجموع ثبت سفارش‌های این شرکت‌ها قابل بررسی باشد؛ البته در مصوبات هیات مقررات زدایی، کنترل ذینفع واحد (مالکیت چند شرکت) و سقف برای مجموع ثبت سفارش شرکت‌های یک گروه تعیین نشده است.

۲. ثبت سفارش چای در وزارت جهاد کشاورزی و ثبت سفارش ماشین‌آلات در وزارت صمت انجام شده است. در نیمه اول سال ۱۴۰۱ ثبت سفارش چای متوقف شده و ثبت سفارش ماشین‌آلات افزایش یافته است؛ اما تا پایان سال ۱۴۰۱ هیچ گزارشی از مالکیت یکسان و عدم رفع تعهد ارزی شرکت‌های گروه دبش به وزارت صمت داده نشده بود، تا رفتار شرکت‌های این گروه قابل تحلیل باشد. هیچ یک از دستگاه‌های نظارتی از جمله سازمان بازرسی، متوجه تغییر ثبت سفارش شرکت‌های گروه دبش از چای به ماشین‌آلات نشدند و هشدار ندادند.

۳. مبلغ ثبت سفارش ماشین‌آلات در هر یک شرکت‌های گروه دبش غیرمعمول نبوده است. شرکت‌های زیادی در سال ۱۴۰۱ و سال‌های قبل مبالغ بالاتری نسبت به هر یک از شرکت‌های گروه دبش ثبت سفارش کرده بودند. ۴. روند ثبت سفارش ماشین‌آلات هر یک از شرکت‌های گروه دبش خارج از الگوی معمول و مشکوک نبوده تا تخلف‌های احتمالی در ثبت سفارش قابل کشف باشند.

باتوجه به نامعلوم بودن مالکیت شرکت‌های گروه دبش، امکان شناسایی مجموع ثبت سفارش‌های آنها وجود نداشته است؛ اما مجموع ثبت سفارش‌ها برای هر نوع از ماشین‌آلات قابل محاسبه است. حال ممکن است این سؤال مطرح شود که چرا روند ثبت سفارش ماشین‌آلات چاپ و بسته‌بندی (که بیش از ۹۹ درصد ثبت سفارش‌های ماشین‌آلات شرکت‌های گروه دبش از این نوع بوده‌اند) کنترل نشده است. پاسخ این سوال به شرح زیر است:

۱. تأیید ثبت سفارش واردات ماشین‌آلات بر اساس جواز تأسیس و پیشرفت سرمایه‌گذاری انجام می‌شود. طبق ضوابط ثبت سفارش دارندگان جواز تأسیس پس از رسیدن به پیشرفت ۳۵ درصد، امکان ثبت سفارش برای واردات ماشین‌آلات را خواهند داشت.

۲. عدم صدور مجوزهای کسب‌وکار (از جمله جواز تأسیس و ثبت سفارش) به دلیل «اشباع بازار» (بیش از نیاز کشور بودن)، طبق «قانون اصلاح مواد ۱ و ۷ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی و اصلاحات بعدی» و «قانون تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار» ممنوع است؛ مگر اینکه تخلف یا جرمی توسط مرجع ذیصلاح اعلام شود.

۳. ارزیابی قیمت کالاهای وارداتی در مرحله ثبت سفارش به لحاظ فنی قابل بررسی نبوده و طبق قوانین و مقررات در مرحله ثبت سفارش انجام نمی‌شود. طبق ماده ۱۶ قانون مقررات صادرات و واردات «چگونگی بررسی قیمت کالاهای وارداتی جهت ثبت سفارش در آیین‌نامه اجرایی که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، مشخص می‌گردد.»؛ طبق ماده ۳۰ آیین‌نامه اجرایی قانون صادرات و واردات «در صورتی که بررسی قیمت کالاهای وارداتی در مراحل سفارش ضرورت پیدا کند متقاضی بررسی قیمت می‌تواند از نظر کارشناسان یا سوابق گمرکی بر اساس قانون امور گمرکی و آیین‌نامه اجرای آن استفاده نماید» و طبق بند ۶-۵ دستورالعمل نحوه بررسی درخواست‌های ثبت سفارش «باتوجه به مسئولیت قانونی گمرک در ارزش‌گذاری کالاهای وارداتی کنترل و پذیرش قیمت کالا در فرایند تشریفات گمرکی توسط گمرک انجام خواهد شد.»

۴. بیش برآوردی در مرحله ثبت سفارش «اگر در مرحله تخصیص و تأمین ارز وثایق کافی دریافت شده و در مرحله اظهار و ترخیص از گمرک، ارزش کالای وارداتی به درستی برآورد شود» به زیان واردکننده است. اگر واردکننده در مرحله ثبت سفارش مبلغ و مقدار ماشین‌آلات را بیشتر از حد برآورد کند، باید وثایق بیشتری به بانک بدهد و مبالغ بیشتری برای واردات ماشین‌آلات پرداخت کند. بدین ترتیب ثبت سفارش بیش از حد نیاز، باعث کاهش سودآوری یا زیان‌دهی سرمایه‌گذاری خواهد شد. ماشین‌آلات صنعتی کالاهای سرمایه‌ای بوده و در واحد تولیدی

- نصب می‌شوند و که امکان احتکار یا قاچاق آنها به خارج از کشور نسبت به سایر کالاها بسیار اندک است. با اجرای قوانین و مقررات ارزی و گمرکی تقاضای ثبت سفارش واردات ماشین‌آلات بیش از نیاز انجام نخواهد شد.
۵. سرمایه‌گذاری همواره تشویق شده و محدودیت ندارد. برای ثبت سفارش ماشین‌آلات معیارهایی مانند سرانه مصرف (که برای کالاهای مصرفی موضوعیت دارد) موضوعیت ندارد. ثبت سفارش ماشین‌آلات هیچ‌گاه سهمیه‌بندی نداشته است.
۶. ثبت سفارش همه ماشین‌آلات (به صورت تجمعی) در سال ۱۴۰۱ در حدود سال ۱۴۰۰ بوده و تغییری در روند کل ثبت سفارش‌ها رخ نداده است؛ اما میزان ثبت سفارش انواع ماشین‌آلات (که ۱۳۰۰ نوع هستند) هر ساله تغییر می‌کند.
۷. هر سال ۱۳۰۰ نوع ماشین به مقدار سال قبل وارد نمی‌شود؛ در هر سال در برخی از رشته فعالیت‌ها سرمایه‌گذاری بیشتری انجام شده و بنابراین برای ماشین‌آلات آن رشته، ثبت سفارش بیشتری انجام می‌شود. افزایش ثبت سفارش و واردات ماشین‌آلات در یک سال نسبت به سال قبل، بسیار متداول است. به عنوان مثال واردات ۲۷۶ نوع کالا در سال ۱۴۰۱ نسبت به سال ۱۴۰۰ بیش از ۵۰ درصد رشد داشته و تعداد این کالاها (که رشد بالای ۵۰ درصد داشته‌اند) در سال ۱۴۰۲ به ۳۱۰ نوع کالا افزایش یافته است. در سال ۱۴۰۱ و همچنین در سال‌های قبل، رشد ثبت سفارش ماشین‌آلات متعددی بیش از رشد ثبت سفارش ماشین‌آلات چاپ و بسته‌بندی در سال ۱۴۰۱ بوده است.
۸. روند ثبت سفارش ماشین‌آلات چاپ و بسته‌بندی در سال ۱۴۰۱ خارج از الگوی معمول و مشکوک نبوده تا نیاز به ردیابی و شناسایی شرکت‌های گروه دیش ضرورت داشته و تخلف‌های احتمالی قابل کشف باشند. در بررسی‌های کمیته ماده سه تخلفی در ثبت سفارش ماشین‌آلات (از جمله ماشین‌آلات چاپ و بسته‌بندی) کشف نشده است. معاون دادستان کل کشور، معاون اقتصادی وزارت اطلاعات، معاون اقتصادی سازمان اطلاعات سپاه، معاون وزیر دادگستری و رئیس سازمان تعزیرات حکومتی اعضای این کمیته بوده‌اند.
۹. توسعه صنعت چاپ و بسته‌بندی یکی اولویت‌های کشور است. یکی از چالش‌های صادراتی کشور، چاپ و بسته‌بندی مناسب است. با توجه به اهمیت صنعت چاپ، در دی ۱۴۰۰ دفتر «صنایع سلولوزی، چاپ و نوشت‌افزار» برای اولین بار در اصلاح ساختار وزارت صمت ایجاد شد. شایان ذکر است که طبق آمار یونیدو رشد تولید صنعت «چاپ و تکثیر رسانه‌های ضبط شده» در چین از ۴۰۱ درصد در سال ۲۰۰۲ به ۲۳۰۱ درصد در سال ۲۰۲۲ افزایش یافته است. رشد تولید در کل اقتصاد چین در سال ۲۰۳۳، ۲۰۹ درصد بوده است؛ یعنی رشد تولید در صنعت چاپ و بازتولید رسانه‌های ضبط شده، حدود ۸ برابر کل اقتصاد چین بوده است! رشد تولید گویای رشد سرمایه‌گذاری است.

نقاط کنترل در فرایند واردات

در یک فرایند نباید در هر نقطه‌ای کنترل گذاشت؛ مثل اینکه در یک جاده ۱۰۰ کیلومتری در هر ۱ کیلومتر، یک دوربین کنترل سرعت گذاشته شود! خوشبختانه در قوانین و مقررات نقاط کنترل به طور دقیق و کامل در فرایند واردات پیش بینی شده است. مهم‌ترین «قیودی» که در فرایند واردات باید کنترل شوند عبارت‌اند از: «مقدار واردات»، «ذی‌نفع واحد»، «ماهیت و قیمت کالای وارداتی»، «منشاء ارز» و «تعهد ارزی». نقاط کنترل، مسئولیت‌های تشخیص و جلوگیری و روش‌های جبران خسارت و مجازات تخلفات و جرائم مرتبط با این قیدها به شرحی زیر است.

قید «مقدار واردات»:

۱. نقطه کنترل مقدار واردات در مرحله ثبت سفارش است.
۲. مسئول کنترل مقدار واردات بسته به نوع کالا، وزارت جهاد کشاورزی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و وزارت صمت است. در وزارت صمت، مسئولیت تشخیص مقدار به اداره کل استان‌ها واگذار شده است.
۳. معیار تشخیص مقدار واردات بستگی به نوع کالا دارد. واردات برخی از کالاهای مصرفی ممنوع شده و مقدار ثبت سفارش کالاهای مجاز بر اساس رتبه واردکننده تعیین می‌شود. مقدار واردات مواد اولیه بر اساس نیاز واحد تولیدی تعیین می‌شود. مقدار واردات ماشین‌آلات سقف نداشته و بر اساس سرمایه‌گذاری (داشتن جواز تأسیس و با پیشرفت بیش از ۳۵ درصد) تعیین می‌شود.
۴. ابزار جلوگیری از ثبت سفارش‌های صادر شده، تعلیق یا ابطال است. اگر ثبت سفارش بیش از حد نیاز بوده یا تخلفی از دارنده ثبت سفارش توسط مراجع ذی‌صلاح اعلام شود، ثبت سفارش‌ها تعلیق یا ابطال خواهند شد.
۵. باتوجه‌به اینکه مجوز ثبت سفارش امتیاز و منفعتی برای دارنده ایجاد نمی‌کند، جبران خسارت و مجازات برای دریافت ثبت سفارش موضوعیت ندارد؛ در هیچ قانون یا مقرراتی دریافت تعهد یا ضمانت (برای جبران خسارت) الزام نشده است.

۶. در هیچ قانونی مقدار ثبت سفارش جرم‌انگاری نشده است.

قید «ذی‌نفع واحد»:

۱. نقطه کنترل «ذی‌نفع واحد» در مرحله تخصیص و تأمین ارز است.
۲. مسئول کنترل ذی‌نفع واحد بانک مرکزی (در تخصیص) و بانک‌های عامل هستند.
۳. معیار تشخیص ذی‌نفع واحد، سامانه‌های اطلاعاتی بانک مرکزی و سامانه‌های اختصاصی بانک‌ها است.
۴. ابزار جلوگیری: پس از تشخیص ذی‌نفع واحد، رفع تعهد ارزی برای مجموع شرکت‌های دارای ذی‌نفع واحد باید بررسی شده و در صورت عدم رفع تعهد ارزی، با استفاده از ابزارهای تخصیص و تأمین ارز، از دریافت ارز بیشتر جلوگیری شود.

قید «ماهیت و قیمت کالای وارداتی»:

۱. نقطه کنترل ماهیت و قیمت کالای وارداتی در مرحله ورود و ترخیص کالا است.
۲. مسئول کنترل ماهیت و قیمت کالای وارداتی گمرک است.

۳. معیار تشخیص ماهیت و قیمت کالاهای وارداتی، رویت کالا، مدارک و یا سوابق ترخیص و شواهد مرتبط است.
۴. ابزار جلوگیری، عدم ترخیص کالا است.
۵. باتوجه به اینکه کالا در انبارهای گمرک است، خسارت به گمرک از محل فروش کالا قابل دریافت است.
۶. در مواردی که در اظهارنامه مواردی خلاف مشخصات واقعی کالا با اسناد و مستندات اظهار شده باشد، گمرک جرمه تعیین می کند.

قید «منشاء ارز»

۱. نقطه کنترل منشاء کالای وارداتی در مرحله ورود و ترخیص کالا است.
۲. مسئول کنترل بانک عامل است.
۳. معیار تشخیص، تطابق ارزش کالای وارداتی با مجموع منشاء ارزشهای اعلام شده توسط واردکننده است.
۴. ابزار جلوگیری از نامعلوم بودن منشاء ارز، عدم ترخیص کالا است.

قید «تعهد ارزی»:

۱. نقطه کنترل تعهد ارزی در دو مرحله پیش بینی شده است «مرحله تخصیص و تامین ارز و مرحله رفع تعهد ارزی»
۲. مسئول کنترل تعهد ارزی بانک مرکزی و بانکهای عامل هستند.
۳. معیار تشخیص عدم ارزی رفع تعهد ارزی، اتمام مهلت واردات کالا و ترخیص کالا از گمرک است.
۴. برای جلوگیری از افزایش عدم رفع تعهد ارزی، سه ابزار پیش بینی شده است: عدم ارائه خدمات بانکی در صورت عدم رفع تعهد ارزی بیش از ۱۰٪، عدم تخصیص ارز و عدم تامین ارز برای ثبت سفارشهای باقی مانده
۵. برای جبران خسارت واردکننده باید به میزان مبلغ رفع تعهد نشده، ارز را بازگرداند. برای تضمین بازگشت ارز بانکها باید از واردکننده «تعهد برای واردات» و «ضمانت» اخذ کنند که در صورت عدم ایفای تعهدات، حقوق بانک مرکزی و بانک عامل در حداقل زمان ممکن استیفا شود.
۶. مجازات عدم رفع تعهد ارزی، محرومیت از فعالیت بازرگانی و حبس است.

با تحلیل قوانین و مقررات فرایند واردات، چند نتیجه مهم به شرح زیر استنباط می شود:

۱. ابزار شناسایی ذی نفع واحد و عدم رفع تعهد ارزی در اختیار بانک مرکزی و بانکهای عامل است.
۲. ابزارهای پیشگیری و جلوگیری از عدم رفع تعهد ارزی در اختیار بانک مرکزی و بانکهای عامل است.
۳. اگر امکان بیش از حد اظهار در گمرک و عدم رفع تعهد ارزی فراهم نباشد، واردکننده بیش از نیاز ثبت سفارش نخواهد کرد؛ زیرا با واردات بیش از حد، هزینه هایش افزایش یافته و متضرر خواهد شد.
۴. عوامل بازدارنده عدم رفع تعهد ارزی در مرحله ثبت سفارش کنترل نمی شوند.

مرحله ثبت سفارش بسیار مختصر بوده و حداکثر در سه روز کاری باید انجام شود، اما عملیات بانکی و گمرکی متعدد و مفصل بوده و مدارک زیادی کنترل می شوند.